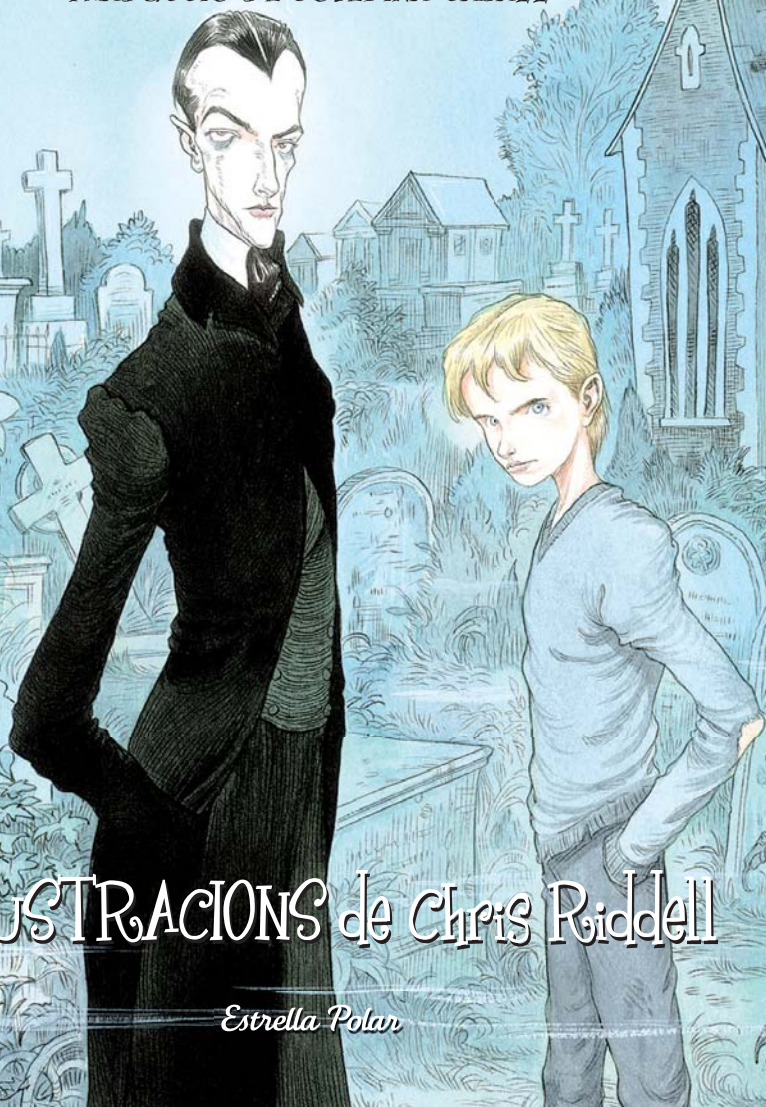

NEIL GAIMAN

El llibre del cementiri

PRÒLEG DE MARGARET ATWOOD

TRADUCCIÓ DE JOSEFINA CABALL

IL·LUSTRACIONS de Chris Riddell

Estrella Polar

NEIL GAIMAN

El llibre
del cementiri

PRÒLEG de Margaret Atwood

TRADUCCIÓ de Josefina Caball

IL·LUSTRACIONS de Chris Riddell

Estrella Polar

Estrella Polar

Títol original: *The Graveyard Book*

© Neil Gaiman, 2008

© del pròleg: Margaret Atwood, 2021

© de la traducció: Josefina Caball, 2009

© de la traducció del pròleg: Ariadna Ausió, 2022

© d'aquesta edició: Edicions 62, S. A., 2022

Estrella Polar, Av. Diagonal, 662-664, 08034 Barcelona.

www.estrellapolar.cat

info@estrellapolar.cat

© de les il·lustracions: Chris Riddell, 2008

Primera edició en aquest segell: maig del 2009

Primera edició en aquesta presentació: juny del 2022

ISBN: 978-84-1389-225-2

Dipòsit Legal: B. 9.334-2022

Imprès a Catalunya

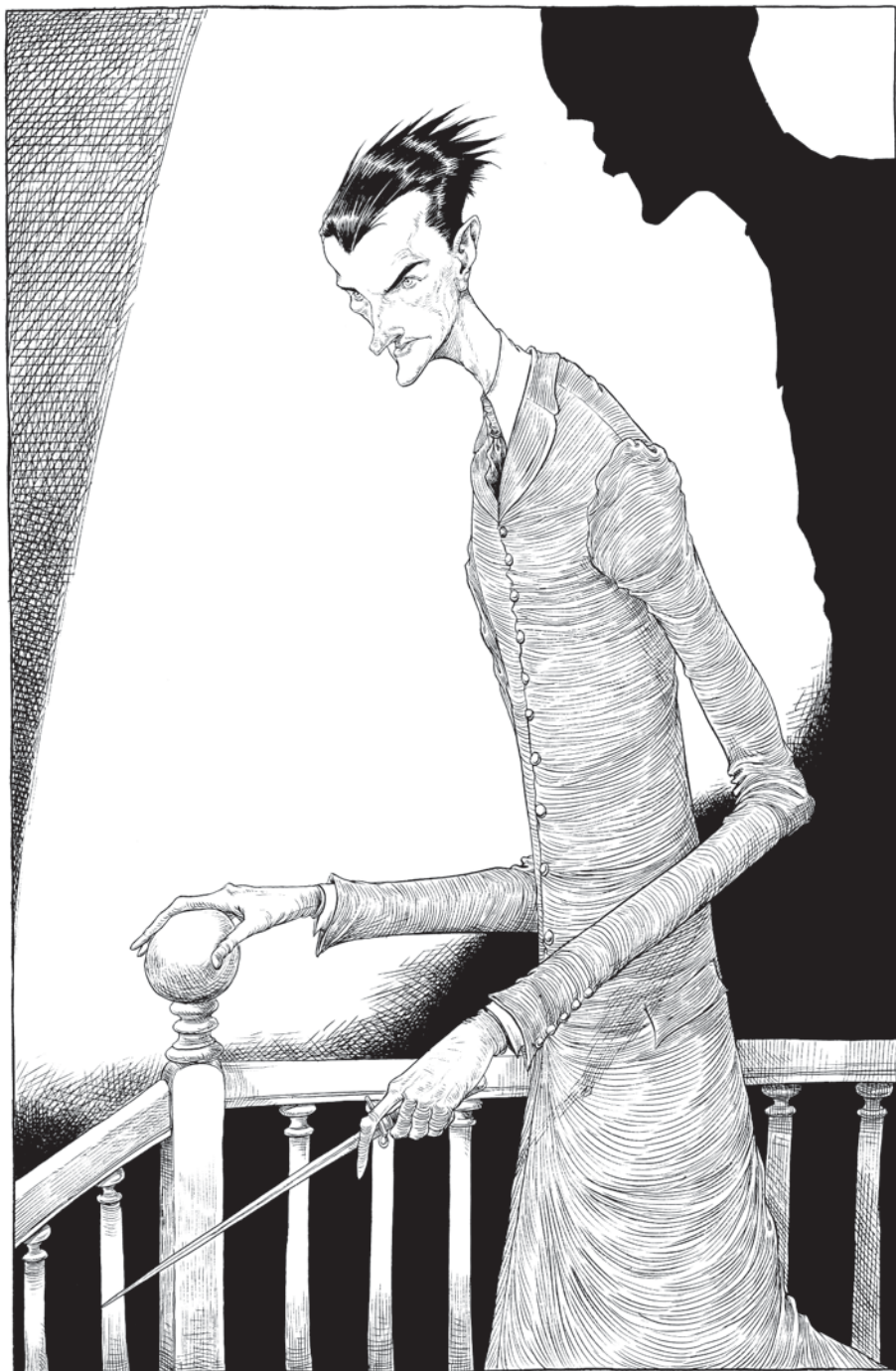
El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre
té la qualificació de paper ecològic
i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita
de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució,
comunicació pública o transformació d'aquesta obra,
que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei.

Podem adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos
Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar
algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com;
91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Tots els drets reservats.

Un tal Jan es va parar al replà.

CAPÍTOL PRIMER

COM EN NINGÚ VA ARRIBAR AL CEMENTIRI

Era fosc i hi havia una mà que aguantava un ganivet. El mànec del ganivet era d'os negre polit i la fulla, més fina i esmolada que una navalla. Ho era tant, d'esmolada, que et podia fer un tall sense que te n'adonessis, si més no, de seguida.

El ganivet gairebé havia fet tota la feina que havia de fer a la casa i ara tenia la fulla i el mànec humits.

La porta del carrer encara era oberta, només una mica; era la mateixa porta per la qual havien entrat el ganivet i l'home que el portava, i ara s'hi esmunyien uns fils de boira que lliscaven i es cargolaven dins la casa.

Un tal Jan es va parar al replà. Amb la mà esquerra es va treure un mocador blanc i gros de la butxaca de l'abric negre que duia, va fregar el ganivet i es va eixugar la mà dreta i enguantada amb què l'havia aguantat; després es va desar el mocador. La cacera gairebé s'havia acabat. Havia deixat la dona a l'habitació, sobre el llit, l'home a terra, i la nena a la seva habitació de colors vius, envoltada de joguines i de maquetes a mig fer. Només quedava el petit, un caganiu que amb prou feines començava a caminar. Només li'n faltava un i ja hauria enllestit la feina.

Va doblegar els dits. El tal Jan era, sobretot, un professional, o això es deia a si mateix, i no estaria satisfet fins que no hagués acabat el que havia començat.

Tenia els cabells i els ulls foscos i portava uns guants negres de pell de xai molt fins.

L'habitació del caganiu era al pis del capdamunt de tot. El tal Jan va pujar les escales trepitjant la catifa sense fer soroll. Després va empènyer la porta de les golfes i hi va entrar. Les sabates eren de pell i negres, i es veien tan llustroses que semblaven dos miralls foscos; fins i tot s'hi reflectia la lluna, diminuta i quasi plena.

La lluna de debò resplendia a l'altra banda de la finestra de dos batents. No feia una claror brillant sinó que es veia difusa per la boira, però al tal Jan no li faria falta gaire llum. En tenia prou amb la claror de la lluna. No li caldria res més.

Va distingir perfectament la forma del nadó dins del llitet: el cap, els braços i el tors.

Les baranes del llit eren altes i de barrots i la criatura no podia saltar-les. El tal Jan es va inclinar, va aixecar la mà dreta, la que aguantava el ganivet, i la va apuntar cap al pit del petit.

... i llavors va abaixar la mà. La forma de dins del llitet, però, era l'osset de peluix. La criatura no hi era.

Com que els ulls del tal Jan estaven acostumats a la tènue claror de la lluna, no va tenir ganes d'encendre la llum elèctrica. A més a més, no li era imprescindible. Tenia altres habilitats.

L'home va ensumar l'aire, sense fer cas de les olors que havia portat ell mateix a l'habitació; va deixar de banda les aromes que podia descartar amb tota tranquil·litat i es va concentrar en l'olor d'allò que hi havia anat a buscar. Va olorar el petit, una flaire de llet, com la de les galetes de xocolata, i una fortor àcida de bolquer moll, d'aquells d'un

sol ús. Sentia la fragància de xampú infantil que feien els cabells del menut i l'olor d'una cosa petita de goma que duia la criatura: «una joguina», va pensar, i després: «no, una cosa per xumar».

El nen havia estat allà dins. Ara ja no hi era. El tal Jan, guiant-se pel nas, va baixar les escales fins que va ser a la meitat d'aquella casa estreta i alta. Va inspeccionar el lavabo, la cuina, la galeria per estendre la roba i finalment va acabar de baixar fins al rebedor, on només hi havia les bicicletes de la família, una pila de bosses de supermercat buides, un bolquer que havia caigut i els filaments de boira que s'hi havien introduït per la porta oberta del carrer.

Llavors l'home va fer un soroll breu, un gruny que expressava frustració i alhora satisfacció. Va ficar el ganivet dins la funda, se'l va desar a la butxaca del llarg abric que duia i va sortir al carrer. Tot i la claror de la lluna i la llum dels fanals, la boira ho ofegava tot, entelava la llum, apagava els sorolls i feia que tot semblés ombrívol i perillós. Va mirar turó avall, cap a la claror de les botigues tancades, després va guaitar carrer amunt, on les darreres cases altes s'enfilaven pel turó cap a la foscor del vell cementiri.

El tal Jan va ensumar l'aire. Després, sense córrer, va començar a pujar pel turó.

D'ençà que el menut havia après a caminar, havia estat la desesperació i l'alegria dels seus pares, perquè no parava de voltar, enfilarse a tot arreu, entrar i sortir de tot el que trobava. Aquella nit, l'havia despertat alguna cosa que havia caigut a terra al pis de sota. Un cop desvetllat, aviat

s'havia començat a avorrir i havia buscat la manera de sortir del llitet. Les baranes eren altes, com les baranes del parc infantil que hi havia al pis de sota, però estava convençut que s'hi podria enfilat. Només li feia falta un graó...

Va estirar l'ós de peluix gros i ros i el va entatxonar en un racó del llitet, després, agafant-se fort a les baranes amb les manetes, va posar el peu sobre la panxa de l'ós, l'altre peu sobre el cap i es va aguantar dret i, en acabat, mig enfilant-se mig abocant-se va saltar del llitet.

Va aterrar amb un cop esmorteït per una pila de joguines peludes i toves, regals que li havien fet els familiars el dia que havia complert un any, feia sis mesos encara no; d'altres els havia heretat de la seva germana gran. Va tenir un ensurt quan va tocar a terra, però no va plorar, perquè si plorava, sabia que vindrien i el tornarien a ficar dins del llitet.

Va sortir de l'habitació de quatre grapes.

Pujar escales era molt difícil i encara no en sabia prou. En canvi, havia descobert que baixar-les era molt fàcil. Ho va fer assegut a terra, rebotant d'un graó a l'altre, amb el cul ben protegit pel bolquer.

Xuclava el xumet de goma, tot i que la seva mare li havia començat a dir que ja era massa gran.

El bolquer se li havia afluixat mentre baixava de cul les escales i quan va arribar a l'últim graó i al petit rebedor i es va aixecar, li va caure. El menut va saltar-lo amb una passa. Només portava una camisola de dormir per a infants. Les escales que duïen a la seva habitació i a la seva família es veïen massa altes i difícils, però la porta del carrer era oberta i temptadora...

El petit va sortir de casa una mica indecís. La boira el va abraçar com un amic perdut de fa molt temps. I aleshores, insegur de primer, però després accelerant el pas i amb més seguretat, va enfilat el carrer costerut, fent tentines.

La boira s'anava dissipant a mesura que t'acostaves al capdamunt del turó. La mitja lluna escampava claror, no tan brillant com la diürna, ni de bon tros, però sí prou lluminosa per deixar veure el cementiri.

S'hi veia la capella funerària abandonada, amb la porta de ferro tancada amb cademat, heura als costats de l'agulla, un arbret que creixia a la canal situada al nivell de la teulada.

S'hi veien làpides, tombes, panteons familiars i plaques commemoratives. De tant en tant passava rabent algun conill, un talp de camp o una mostela, que sortien del sotabosc i travessaven el camí.

Hi hauríeu pogut veure tot això, a la claror de la lluna, si hi haguéssiu estat aquella nit.

En canvi, potser no hauríeu vist una dona rabassuda i pàl·lida, que passava pel camí a prop de la porta del reixat de l'entrada, i si l'haguéssiu vista i us hi haguéssiu fixat més bé, us hauríeu adonat que la dona només era claror de lluna, boira i ombra. No obstant això, aquella dona pàl·lida i rabassuda era allà i avançava pel camí entremig d'unes quantes làpides mig caigudes, cap a la porta principal.

La porta estava tancada amb clau. Ho estava sempre, a partir de les quatre de la tarda els dies d'hivern i de les vuit del vespre a l'estiu. Una reixa rematada amb punxes envol-

tava una part del cementiri i la resta del recinte estava encerclat per una paret alta de totxos. Els barrots de la porta eren molt atapeïts i no hi podia passar cap adult, ni tan sols un nen de deu anys...

—Owens! —va cridar la dona pàl·lida, amb una veu que hauria pogut passar per la remor del vent entre l'herba alta—. Owens, vine a veure això!

La dona es va ajupir i va clavar els ulls en una cosa que hi havia a terra, i aleshores una ombra va envair el clar de lluna i va aparèixer un home capblanc d'uns quaranta-cinc anys. L'home va abaixar la vista per mirar la seva dona i, en acabat, va guaitar allò que ella mirava i es va gratar el cap.

—Senyora Owens! —va dir, perquè venia d'una altra època molt més formal que la nostra—. Això és el que em penso que és?

I en aquell moment va semblar que la cosa que l'home inspeccionava veia la senyora Owens, perquè va obrir la boca, va deixar caure a terra el mugró de goma que xuclava i va estirar el puny et rodanxó, com si volgués tant sí com no agafar-se al dit pàl·lid de la senyora Owens.

—Que em pengin si això no és un nen de mesos! —va exclamar el senyor Owens.

—I és clar que és un nen de mesos —va fer la seva dona—, i la pregunta és: què n'hem de fer?

—Jo diria que és una bona pregunta, senyora Owens —va fer l'home—, però no som nosaltres els qui l'hem de respondre. Perquè aquesta criatura és, indubtablement, viva, i per tant no té res a veure amb nosaltres, ni forma part del nostre món.

—Guaita com somriu! —va dir la senyora Owens—. Quin somriure més dolç que té! —I amb una mà incor-

pòria va acariciar els cabells rossos i escassos de la criatura. El menut va riure tot content.

Al cementiri hi feia un ventet fresc, que escampava la boira encallada als pendents més baixos del recinte (el cementiri ocupava tot el cim del turó i uns camins sinuosos el travessaven de dalt a baix). Es va sentir un soroll: a l'altre costat de la porta principal hi havia algú que estirava i sacsejava la reixa, fent espetegar el feixuc cadenat que tancava els dos batents de la porta.

—Ho veus? —va dir l'Owens—. És un parent del petit, que ha vingut a buscar-lo per tornar-lo al caliu de la llar. Deixa estar aquest menut —va afegir, perquè la seva dona havia agafat el petit amb els seus braços incorporis i l'acaronava i l'amanyagava.

—No sembla pas que sigui família del nen, aquest —va replicar la senyora Owens. L'home vestit amb un abric negre havia deixat estar la porta principal i ara examinava una porta lateral més petita. També l'havien tancada amb clau. L'any anterior, el cementiri, havia estat objecte d'unes quantes bretolades i l'Ajuntament havia pres mesures.

—Au, vinga, senyora Owens. Deixa'l estar. Tenim companyia! —va fer el senyor Owens, quan va veure un fantasma, però aleshores va quedar bocabadat, incapaç de pensar i de dir res.

Potser pensareu, i si ho heu pensat, teniu raó, que el senyor Owens no s'hauria d'haver atabalat tant de veure un fantasma, perquè, al capdavall, el senyor i la senyora Owens també eren morts des de feia uns quants segles, i pràcticament totes les persones amb qui es relacionaven també eren mortes. Però hi havia una diferència entre els habitants del cementiri i aquell fantasma, que era una fi-

gura borrosa, tremolosa i esfereïdora de color gris, com les interferències de la televisió; era tota ella pànic i emoció pura, i els Owens es van encomanar d'aquelles emocions com si fossin les seves pròpies. Eren tres figures, dues de grans, una de més petita, però només una es veia nítidament, només una no era tan sols un contorn o una claror trèmula. I la figura va dir:

—El meu fill! Aquest home vol fer mal al meu fill!

Es va sentir un terrabastall. Des de l'altra banda del carreró, l'home de fora havia llançat un cubell metàl·lic de les escombraries molt gros contra l'alt mur de totxana que rodejava aquella part del cementiri.

—Protegiu el meu fill! —va exclamar el fantasma, i la senyora Owens va pensar que era una dona. Havia de ser la mare del menut, sens dubte.

—Què us ha fet, aquest home? —va demanar la senyora Owens, encara que pensava que el fantasma no la podia sentir. «Fa poc que ha mort, pobreta», va pensar. Sempre és millor morir amb serenor, despertar-te en el moment oportú al lloc on t'han enterrat, adaptar-te a la teva mort i arribar a conèixer els altres habitants del cementiri. Aquella criatura estava espantada i temia pel seu fill, i el seu pànic, que els Owens van percebre com un udol greu, començava a cridar l'atenció, perquè de tots els racons del cementiri anaven arribant altres figures pàl·lides.

—Qui ets? —va preguntar en Gai Pompeu a la figura. La seva làpida ara només era un tros de roca erosionada, però dos mil anys abans, havia demanat que l'enterressin sobre el túmul, al costat del sepulcre de marbre, i que no tornessin el seu cos a Roma, per això era un dels habitants

de més edat del cementiri. Es prenia les seves responsabilitats molt seriosament—. T'han enterrat aquí?

—I és clar que no! Ja es veu que acaba de morir. —La senyora Owens va passar un braç al voltant de la figura femenina i hi va parlar en privat, en veu baixa, amb serenor i delicadesa.

A la paret alta de vora el carreró es va sentir un cop fort i alguna cosa que s'estavellava. El cubell de les escombraries havia caigut. Un home es va enfil·lar al mur, un perfil fosc a la claror dels fanals del carrer difuminada per la boira. Es va aturar uns instants i en acabat va baixar a l'altre costat, agafant-se al caire superior del mur, amb les cames penjant, fins que es va deixar anar i va saltar el metre o dos que li faltava per posar els peus al cementiri.

—Però, estimada meva —va dir la senyora Owens a la forma, l'única que quedava de les tres que havien aparegut al cementiri—, el nen és viu. Nosaltres no ho som. Us imagineu...

El menut es mirava les figures tot estranyat. Va estirar els braços cap a una, després cap a l'altra, però només va trobar-hi aire. La forma femenina començava a fondre's de pressa.

—Sí —va dir la senyora Owens, responent alguna cosa que ningú més no havia sentit—. Si podem, ho farem. —En acabat es va girar de cara a l'home que tenia al costat.— Escolta, Owens, voldràs fer de pare d'aquest vaillet?

—Que si voldré què? —va preguntar l'Owens, arrugant el front.

—Mai no vam tenir fills —va dir la seva dona—, i la seva mare vol que el protegim. Ho voldràs?

L'home de l'abric negre s'havia entrebancat amb un embull d'heura i làpides mig trencades. Ara es va aixecar i

va avançar amb més compte, sobresaltant una òliba, que va emprendre el vol batent les ales en silenci. L'home va veure el menut i va fer una mirada triomfal.

L'Owens sabia què pensava la seva dona quan feia servir aquell to de veu. Per alguna cosa feia més de dos-cents cinquanta anys que eren casats, en vida i en la mort.

—N'estàs segura? —va preguntar—. N'estàs convençuda?

—Mai no havia estat tan segura d'una cosa —va respondre la senyora Owens.

—Doncs així, sí. Si tu li fas de mare, jo li faré de pare.

—Ho heu sentit, això? —va preguntar la senyora Owens a la figura titil·lant del cementiri, que ara era amb prou feines un contorn, com els llampecs distants d'estiu, amb la forma d'una dona. La figura va dir alguna cosa a la senyora Owens que ningú més no va sentir i va desaparèixer.

—No vindrà mai més —va dir el senyor Owens—. Quan es torni a despertar ho farà al seu propi cementiri, o allà on vagi.

La senyora Owens es va inclinar cap al petit i va allargar els braços.

—Vine —va dir amb tendresa—. Vine amb la mama.

Al tal Jan, que travessava el cementiri per un camí que duia al lloc on eren ells, amb el ganivet a la mà, li va fer l'efecte que un remolí de boira envoltava la criatura a la llum de la lluna i que el menut ja no hi era: només hi havia boira humida, claror de lluna i herba que es movia.

Va parpellejar i va ensumar l'aire. Havia passat alguna cosa, però no tenia ni idea de què. Va deixar anar un gruny profund que li va pujar del fons de la gola, com un animal depredador, enrabiad i frustrat.

—Ei! —va cridar el tal Jan, pensant que potser la criatura s'havia amagat darrere alguna cosa. Parlava amb una veu fosca i aspra, que tenia un deix estrany, com si se sorprengué o s'estranyés de sentir-se a si mateix.

El cementiri tenia els seus propis secrets.

—Ei! —va tornar a cridar.

Esperava sentir el plor, el balbuceig o el moviment d'una criatura, però no s'esperava gens sentir el que va sentir, una veu suau com la seda que deia:

—Necessita ajuda?

El tal Jan era alt. Aquell home encara ho era més. El tal Jan anava vestit de negre. Aquell home encara anava més fosc. La gent que es fixava en el tal Jan (encara que a ell no li agradava cridar l'atenció) s'inquietava, se sentia incòmoda o presa d'una por incomprendible. El tal Jan va mirar el desconegut i va ser ell qui, aquest cop, es va neguitejar.

—Busco una persona —va dir, ficant-se una altra vegada i ben a poc a poc la mà dreta a la butxaca de l'abric per amagar el ganivet, però sense deixar-lo anar, per si de cas.

—En un cementiri tancat, a la nit? —va dir el desconegut, en un to eixut.

—És un nen de mesos —va respondre el tal Jan—. Passava per aquí quan he sentit plorar la criatura, llavors he mirat per la reixa i l'he vist aquí dins. Qualsevol hauria fet el mateix.

—El felicito pel seu esperit cívic —va dir el desconegut—. Però suposant que hagués trobat el menut, com l'hauria tret d'aquí? No pot pas saltar la paret amb un nen als braços.

—Hauria cridat fins que algú m'hagués obert la porta —va respondre el tal Jan.

Es va sentir una dringadissa de claus.

—Doncs aquest algú hauria estat jo —va dir el desconegut—. Jo li hauria obert la porta—. Va triar una clau molt grossa del clauer i va dir—: Segueixi'm.

El tal Jan va caminar darrere el desconegut i es va treure el ganivet de la butxaca.

—Així doncs, vostè és el vigilant del cementiri?

—Jo? Sí, és una manera de dir-ho —va respondre el desconegut. Es dirigien cap a la porta i el tal Jan estava segur que s'allunyava del petit. Però el vigilant tenia les claus. Un ganivet en la foscor, no li caldria res més, i després podria buscar el petit tota la nit, si calia.

Va alçar el ganivet.

—Si hi hagués una criatura —va dir el vigilant, sense mirar enrere—, no seria dins del cementiri. Potser no ho ha vist bé. De fet, no és probable que una criatura entri aquí dins. És molt més probable que hagi sentit un ocell de nit o que hagi vist un gat, potser, o una guineu. Sap una cosa? Fa uns trenta anys, l'última vegada que hi van enterrar algú, van declarar aquesta zona reserva natural. Ara rumii bé i digui'm si està segur que el que ha vist ha estat un nen petit.

El tal Jan va rumiar.

El desconegut va obrir la porta lateral.

—Devia ser una guineu —va dir—. Fan uns sorolls d'allò més peculiars, com el plor d'una persona. No, senyor, venir fins a aquest cementiri ha estat un error, senyor. El nen que busca l'espera en algun lloc, però no aquí. —I va deixar que el tal Jan medités aquella idea uns instants i tot seguit va empènyer la porta amb una reverència.— Encantat d'haver-lo conegut —va dir—. Espero que trobi tot el que necessita allà fora.

El tal Jan es va quedar plantat a l'altre costat de la reixa del cementiri. El desconegut, a qui havia pres pel vigilant, es va quedar a l'altra banda de la reixa, va tornar a tancar la porta i va desar la clau.

—On va? —va preguntar el tal Jan.

—Hi ha altres portes, a més d'aquesta —va respondre el desconegut—. Tinc el cotxe a l'altre costat del turó. No em faci cas. De fet, no cal que recordi aquesta conversa.

—No —va fer el tal Jan—. No ho faré. —Va recordar que havia pujat el turó, que allò que es pensava que era una criatura al final havia estat una guineu, que un vigilant molt amable li havia obert la porta del carrer perquè sortís. Va desar el ganivet a la funda.

—Bé —va dir—. Bona nit.

—Bona nit —va respondre el desconegut a qui l'home havia confós amb el vigilant.

El tal Jan va anar turó avall per continuar buscant el nen.

Des de les ombres, el desconegut va observar-lo fins que va desaparèixer. Després va pujar amunt i amunt en la foscor de la nit fins que va arribar a una esplanada que s'estenia per sota del cim del turó, un lloc presidit per un obelisc i una llosa col·locada a terra dedicada a la memòria de Josiah Worthington, cerveser, polític i més tard baronet, que uns tres-cents anys abans havia comprat el vell cementiri i la terra del voltant i l'havia donat a la ciutat a perpetuïtat. S'havia triat el millor indret del turó, un amfiteatre natural, amb vista a tota la ciutat i els voltants, i va decidir que el cementiri continués sent un cementiri. Els seus habitants li estaven agraïts, encara que mai tant com ho haurien d'estar, segons pensava el baronet Josiah Worthington.

Al cementiri hi havia, en total, unes deu mil ànimes, però la majoria dormien profundament o bé no mostraven cap interès pels afers nocturns del recinte, i en aquells moments n'hi havia tres-centes escasses de llevades a l'amfiteatre, a la claror de la lluna.

El desconegut hi va arribar silenciós com la boira i va observar l'escena des de les ombres, en silenci.

En Josiah Worthington era qui enraonava.

—Benvolguda senyora, la vostra obstinació és molt...
—va dir—. Daixò..., no veieu que és molt ridícula?

—No —va respondre la senyora Owens—. No ho veig.

Seia a terra, amb les cames encreuades, i l'infant viu dormia a la seva falda, mentre ella li protegia el cap amb les mans pàl·lides.

—El que la senyora Owens vol dir, senyor, i demano perdó a sa senyoria —va intervenir el senyor Owens, que era al costat de la seva dona—, és que no ho veu de la mateixa manera. Ella creu que compleix el seu deure.

El senyor Owens havia conegut en Josiah Worthington de carn i ossos quan tots dos eren vius: havia fet uns quants mobles molt refinats per a la casa senyorial dels Worthington, situada a prop d'Inglesham, i el baronet encara li feia respecte.

—El seu deure? —El baronet Josiah Worthington va brandar el cap, com si apartés una teranyina.— El vostre deure, senyora, és envers el cementiri, i envers el conjunt d'esperits, espectres i altres criatures que conformen aquesta comunitat, i el vostre deure, doncs, és tornar aquest ésser com més aviat millor a la seva llar natural, que no és aquí.

—La seva mare me l'ha donat a mi —va protestar la senyora Owens, com si amb això ja ho hagués dit tot.

—Benvolguda senyora meva...

—Jo no soc la vostra benvolguda senyora —va engaltar-li la senyora Owens, aixecant-se—. Si he de ser franca, ni tan sols no sé per què soc aquí, parlant amb una colla de capsigranys com vosaltres, quan aquest nen aviat es despertarà amb gana... M'agradaria saber on puc trobar-li menjar en aquest cementiri.

—Aquesta és precisament la qüestió —va dir en Gai Pompeu, tot tibet—. Com l'alimentareu? Com el cuidareu?

—Vejam, sigues raonable, Betsy —va dir Mare Carnatge, una velleta menuda, que duia el mateix barret enorme i la mateixa capa que portava en vida i amb els quals l'havien enterrada—. On viurà, aquesta criatura?

—Aquí —va dir la senyora Owens—. Li podríem donar la Llibertat del Cementiri.

La boca de Mare Carnatge es va transformar en una «o» petita.

—Però... —va dir. I va afegir—: Però, jo mai no...

—I per què no? No seria la primera vegada que donem la Llibertat del Cementiri a una persona de fora.

—Això és veritat —va admetre en Gai Pompeu—, però en aquell cas l'home no era viu.

I havent dit això, el desconegut es va adonar que, tant si ho volia com si no, l'inclouïen en la conversa i, a contracor, va sortir de les ombres i se'n va desprendre com d'un pegat de fosc.

—No —va corroborar—. No soc viu, però crec que la senyora Owens té raó.

—De debò, Silas? —va fer en Josiah Worthington.

—Sí. Per a bé o per a mal, i estic fermament convençut que és per a bé. La senyora Owens i el seu marit han acollit aquesta criatura sota la seva protecció. Però no n'hi haurà prou amb un parell d'ànimes bondadoses per fer pujar aquest nen. Caldrà —va afegir— un cementiri sencer.

—I què me'n dius del menjar i de totes les altres coses?

—Jo puc entrar i sortir del cementiri. Li puc portar menjar —va suggerir en Silas.

—Em sembla molt bé, això que dius —va dir Mare Carnatge—, però tu vas i vens sense que ningú et controli. Podries desaparèixer una setmana sencera i el nen es moriria.

—Sou una dona sàvia —va admetre en Silas—. Entenc molt bé per què tothom té tan bon concepte de vós. —No podia manipular la ment dels morts com manipulava la dels vius, però sabia emprar tots els recursos de l'adulació i la persuasió, perquè els morts tampoc no hi són immunes. Aleshores va prendre una decisió—: Molt bé. Si els senyors Owens fan de pares del nen, jo en seré el tutor. Em quedaré aquí, i si he d'anar-me'n, abans trobaré algú que em substitueixi, que busqui menjar per al nen i que el cuidi. Podem fer servir la cripta de la capella —va afegir.

—Però... —va objectar en Josiah Worthington—, però... un nen humà... Un nen viu... Vull dir... vull dir... vull dir que aquest cementiri no és una guarderia, maleït sigui!

—Exactament! —va corroborar en Silas, assentint amb el cap—. Una observació molt aguda, senyor Josiah. Jo no ho hauria pogut expressar més bé. I per aquest motiu, si més no, és essencial que el nen sigui educat de la forma menys traumàtica possible en la, i perdoneu l'expressió, la

manera de viure del cementiri. —Havent dit això, es va acostar a la senyora Owens i va mirar el menut adormit als seus braços, arquejant una cella—. Té nom, aquest nen, senyora Owens?

—La seva mare no me l'ha dit pas —va respondre ella.

—Doncs així —va fer en Silas—, el nom que es digués abans ara no li servirà de gaire. Allà fora n'hi ha que li volen fer mal. Que us sembla si li'n triem un de nou?

En Gai Pompeu va fer un pas endavant i va ullar la criatura.

—S'assembla una mica a en Marcus, el meu procònsol. Li podríem dir Marcus.

—Més aviat s'assembla al mestre jardiner, l'Stebbins —va dir en Josiah Worthington—. No és pas que suggerixi el nom de Stebbins. Aquell home bevia com una esponja.

—S'assembla al meu nebot, en Harry —va dir Mare Carnatge, i quan tots els habitants del cementiri hi anaven a ficar cullerada, oferint les seves comparacions entre el menut i algú desaparegut i oblidat feia temps, la senyora Owens va interrompre'ls.

—Jo diria que no s'assembla a ningú —va dir amb fermesa.

—Doncs li direm Ningú —va fer en Silas—. Ningú Owens.

Llavors, com si respongués al nom, la criatura va obrir els ulls, ben desvetllat. Va mirar al seu voltant i va observar amb atenció les cares dels morts, la boira i la lluna. En acabat va guaitar en Silas, sense immutar-se. Tenia una expressió seriosa.

—Quina mena de nom és Ningú? —va preguntar Mare Carnatge, escandalitzada.

—El seu nom. A més, és un bon nom —va respondre en Silas—. El protegirà.

—No vull problemes —va dir en Josiah Worthington. El petit el va mirar i després, perquè tenia gana, estava cansat o simplement perquè trobava a faltar la seva família, el seu món, va arrugar la carona i es va posar a plorar.

—Deixa'ns sols —va dir en Gai Pompeu a la senyora Owens—. Ho discutirem sense tu.

La senyora Owens es va esperar a fora de la capella funerària. Feia més de quaranta anys que l'edifici, una esglésieta amb una agulla, havia estat declarat d'interès històric. L'Ajuntament havia decidit que, atès que seria massa car restaurar aquella petita capella situada en un cementiri ple de males herbes que ja ningú no feia servir, hi posaria un cademat i esperaria que s'ensorrés tota sola. L'heura se n'havia fet mestressa, però com que era una construcció sòlida, encara trigaria més de cent anys a ensorrar-se.

L'infant s'havia adormit als braços de la senyora Owens, que el bressava tendrament i li cantava una vella cançó, una cançó que la seva mare li havia cantat quan ella era petitona, en aquella època en què els homes havien començat a portar perruques i pólvores. La cançó deia:

*Dorm, dorm, minyonet
fins que obris els ulls.
Seràs gran, veuràs món.
Ara fes la non-non.*

*Fes-li un petó.
Marca el ball rodó.
Busca el teu nom
i el tresor amagat*

La senyora Owens va cantar fins que es va adonar que no es recordava de l'acabament de la cançó. Pressentia que havia de ser alguna cosa com ara «afrontar la vida», però com que potser aquesta lletra era d'una altra cançó, va callar i li va cantar «La lluna la pruna vestida de dol», i en acabat, amb la seva veu càlida de pagès, una cançó més recent d'un nen petit que ballava i ballava amb el dit, i quan acabava de començar una llarga balada d'un jove propietari rural, la xicota del qual l'havia enverinat, sense cap motiu concret, amb un plat d'anguiles, en Silas va aparèixer al xamfrà de la capella amb una capsa de cartó.

—Tingui, senyora Owens —va dir—. Hi ha moltes coses bones per a un nen en edat de creixement. El podríem tenir a la cripta, eh?

El cademat li va caure a la mà i va obrir la porta de ferro. La senyora Owens va entrar a dins, mirant amb recel els prestatges i els vells bancs de fusta arrambats en una paret. En un racó, hi havia capsas florides plenes de documents de la parròquia i a l'altre, una porta oberta que deixava entreveure un vàter de cadena victorià i un lavabo amb només una aixeta d'aigua freda.

L'infant va fer uns ulls com unes taronges.

—Podem deixar el menjar aquí —va dir en Silas—. És un lloc fresc i es conservarà més temps. —Va ficar la mà dins la capsa i en va treure un plàtan.

—Què és això? —va preguntar la senyora Owens, ullant aquell objecte groc i marró amb malfiança.

—És un plàtan. Una fruita dels tròpics. Em sembla que s'ha de pelar —va fer en Silas—, així.

La criatura, en Ningú, es va bellugar als braços de la senyora Owens; ella el va deixar sobre les lloses de terra, i, llavors, el petit va acostar-se fent tentines i ben de pressa a en Silas, se li va agafar als pantalons i no el va deixar anar.

En Silas li va donar el plàtan.

La senyora Owens va contemplar el menut mentre menjava.

—Plà-tan —va dir, amb suspicàcia—. Mai no n'havia sentit a parlar. Mai. Quin gust té?

—No en tinc ni idea —va respondre en Silas, que només s'alimentava d'una cosa que no tenia res a veure amb els plàtans—. Podria fer-li un llit, aquí dins, al nen.

—No ho faré pas, això, mentre l'Owens i jo tinguem una tomba petita i bonica vora els narcisos. És prou gran perquè hi càpiga. A més a més —va afegir la senyora Owens, tement que en Silas es pensés que rebutjava la seva hospitalitat—, no voldria pas que el nen el destorbés.

—No em molestaria.

El menut ja s'havia acabat el plàtan. S'havia ben empastifat amb el tros que no s'havia menjat i se'ls mirava radiant i amb les galtes rosades.

—Bava —va dir, tot content.

—Que n'és d'espavilat, aquest menut! —va fer la senyora Owens—. I com s'ha embrutat! Vine aquí, dimoniet...! —Aleshores li va treure els trossets de plàtan de la roba i dels cabells i en acabat va dir—: Què creu que decidiran?

—No ho sé.

—No puc renunciar-hi, després del que he promès a la seva mare.

—He estat moltes coses a la vida —va dir en Silas—, però mai no he fet de mare, i no tinc la intenció de fer-ne ara. Però sí que pot ser que me'n vagi d'aquí...

—Jo no puc —es va limitar a dir la senyora Owens—. Els meus ossos són aquí. I també els de l'Owens. No me n'aniré mai.

—Deu estar bé sentir-te d'un lloc —va dir en Silas—, sentir que aquell lloc és casa teva. —La manera com ho va dir no tenia res de melancòlica. La seva veu era més seca que un desert i havia parlat amb una determinació que no donava peu a la discussió. La senyora Owens no va contradir-lo.

—Creu que haurem d'esperar gaire temps?

—No gaire —va dir en Silas, però en això es va equivocar.

Dalt de l'amfiteatre, al vessant del turó, cada membre de la comunitat del cementiri tenia una opinió diferent i havia d'expressar-la. El fet que fossin els Owens que s'haguessin ficat en aquell embolic ximple, en comptes d'algun gansoner capsigrany, era molt important, perquè els Owens eren respectables i respectats. Que en Silas s'hagués ofert per ser el tutor del noi tenia molt de pes, perquè els habitants del cementiri sentien un cert temor reverencial i recel cap a en Silas, ja que vivia a la frontera entre el seu món i el món que havien abandonat. Però, així i tot, així i tot...

Un cementiri no sol ser una democràcia i, no obstant això, la mort és la gran democràcia, i cadascun dels morts

tenia veu i vot en la qüestió de si calia acollir aquella criatura al cementiri, i aquella nit tothom estava determinat a fer-se sentir.

Era la darrerria de la tardor i la nit s'allargava. Tot i que el cel encara era fosc, al lluny, al peu del turó, ja se sentien cotxes, i mentre els éssers vius començaven a anar a la feina aquell matí boirós fosc com la nit, els éssers del cementiri parlaven de la criatura que havia arribat fins allà i del que calia fer. Tres-centes veus. Tres-centes opinions. En Nehemies Trot, el poeta que s'estava a la desmarxada secció nord-oest del cementiri, havia començat a declamar la seva opinió, encara que ningú dels que l'escoltaven no entenia res, quan de sobte va passar una cosa, una cosa que va fer emmudir totes les veus, una cosa mai vista a la història del cementiri.

Un cavall gris i immens, d'aquells que els entesos en cavalls haurien qualificat de «burell», pujava tot xano-xano turó amunt. Abans que es veiés ja se'n sentien els cascos, el soroll que feien en avançar entre matolls i arbustos, entre els esbarzers, l'heura i les argelagues que creixien al vessant del turó. Era gros com un cavall de tir i feia dinou pams ben bons. Era un cavall capaç de portar al damunt un cavaller equipat amb armadura en combat, però, en canvi, sobre el llom nu només hi duia una dona vestida de gris de cap a peus. Les seves faldilles i el seu xal semblaven teixits amb teranyines.

La dona tenia el rostre serè i assossegat.

Els habitants del cementiri la coneixien, perquè tots nosaltres, al final de la vida, trobem la dama de gris, i mai més s'oblida.

El cavall es va aturar al costat de l'obelisc. A llevant, el cel s'anava aclarint suaument, amb aquella luminescència

perlada d'abans de l'albada que neguitejava els habitants del cementiri i els feia venir ganes de tornar a les seves llars confortables. Malgrat tot, cap d'ells no es va moure. Contemplaven la dama de gris, tots mig encuriosits, mig espantats. Els morts no són supersticiosos, normalment, però ara sotjaven, com un àugur romà hauria observat el vol dels corbs sagrats intentant trobar-hi saviesa, algun indici.

I aleshores la dona va parlar i amb una veu que semblava la dringadissa de cent campanetes de llautó es va limitar a dir:

—Cal tenir compassió dels morts. —I va somriure.

El cavall, que s'havia passat l'estona arrencant i mastegant herba gruixuda, es va aturar. La dama va tocar el coll de l'animal i la bèstia va girar cua. Va fer unes quantes passes grans i sorolloses i tot seguit va enlairar-se del vessant del turó i va travessar a mig galop el cel. El soroll eixordador dels cascots es va convertir en un retruny anticipat de trons distants i en un no res va desaparèixer.

Això, almenys, va ser el que els habitants del cementiri que eren al vessant del turó aquella nit van afirmar que havien vist.

El debat s'havia acabat, i sense ni tan sols aixecar la mà havien arribat a una decisió. El nen anomenat Ningú Owens tindria la Llibertat del Cementiri.

Mare Carnatge i el baronet Josiah Worthington van acompanyar el senyor Owens a la cripta de l'antiga capella i van donar la notícia a la seva dona.

Va semblar, però, que ella no se sorprenia gaire.

—Perfecte —va dir—. N'hi ha que no tenen dos dits de front, però la dama sí que en té, ja ho crec.

Abans que sortís el sol aquell matí gris de trons, el nen dormia profundament a la tomba petita i bufona dels Owens (perquè el senyor Owens era mestre del gremi dels ebenistes quan va morir i els ebenistes li havien volgut retre els honors que es mereixia).

En Silas va anar a fer un darrer tomb abans que sortís el sol. Va trobar la casa alta del vessant del turó, va examinar els tres cadàvers que hi havia a dins i va estudiar la forma de les ferides de ganivet. Quan li va semblar que ja ho havia vist tot, va sortir a la foscor del matí, rumiant les diverses possibilitats desagradables que li ballaven pel cap i va tornar-se'n al cementiri, a l'agulla de la capella, on dormia i deixava passar els dies.

A la petita ciutat que s'estenia al peu del turó, el tal Jan s'anava enfurismant cada cop més. Havia esperat aquella nit molt de temps, era la culminació de mesos, anys, de treball. I el vespre havia estat molt prometedor al començament: mataria aquelles tres persones abans que tinguessin temps de cridar, i llavors...

Llavors tot havia anat molt malament. Per què carall havia pujat carrer amunt quan era evident que el marrec havia anat carrer avall? Quan va arribar al peu del turó, el rastre ja s'havia refredat. Algú devia haver trobat la criatura, se la devia haver quedat i la devia haver amagat. No hi havia cap altra explicació.

Un tro fort i sobtat va espetegar com un tret d'escopeta i va començar a ploure de valent. El tal Jan era metòdic i va començar a planejar el pas següent: les visites que hauria de fer a uns quants ciutadans, persones que li farien d'ulls i d'orelles a la ciutat.

No calia que a l'assemblea els digués que havia fracassat.

De tota manera, es va dir, mentre s'aixoplugava sota un aparador de la pluja matinal que queia com si fossin llàgrimes, ell no havia fracassat. Encara no. I encara li quedaven molts anys. Tenia molt de temps; temps per acabar d'enllestir aquella feina, temps per tallar el darrer fil.

No va ser fins que es van sentir les sirenes de la policia i un cotxe patrulla primer, després una ambulància i després un cotxe camuflat de la policia van passar a tota velocitat per davant seu carrer amunt, que el tal Jan, a contracor, es va apujar el coll de l'abric, va acotar el cap i va reprendre el camí. Tenia el ganivet a la butxaca, segur i sec dins de la funda, protegit de les inclemències del temps.